

Balázi Károly

Élő népfőiskola

A közelmúltban jelent meg A Sárospataki Népfőiskola tizenöt éve (1986-2001) című – országos terjesztésre szánt – jubileumi kötet az egyesület kiadásában. Tartalmi és formai sokszínűsége (valamint egyenlensége és kényszerű eklektikussága) a szerkesztő számára is zavarba ejtően gazdag ahhoz, hogy egy rövid ismertetés keretei között, a teljesség igényével legyen bemutatható.

A nyolcvanas évek második felében az új népfőiskolai gondolat felmerülése szerte az országban kimutatható. Természetesen elsősorban ott, ahol annak gyökerei voltak, ahol annak az emlékezete még nem szűnt meg. Így Sárospatakon egy civil szervezet: a Kazinczy Ferenc Társaság, egy állami felsőoktatási intézmény: a Comenius Tanítóképző Főiskola, és egy nehezen besorolható, országos tömegszervezet: a Hazafias Népfőfront „állta körül” a nehéz vajúdasok közepette megszülető (reinkarnálódó?) Sárospataki Népfőiskolát. Mert védőernyőre, fedőszerkezetekre, pártfogókra, csendes- és cinkostársra volt szükség a legszerényebb téli tanfolyam meghirdetéséhez.

Az első három-négy év afféle lopakodó időszak volt. Egyrészt a politika

szélárnyékában való feltűnés nélküli meghúzódás nyomta rá a bélyegét, másrészt az anyagi források szerényeége korlátozta lehetőségeinket. Mégis elmondható, hogy a pataki műhely, még ha manufaktúrás keretek között is, de kezdett megszerveződni. Néhány középnemzedékhez tartozó főiskolai tanár (Kováts Dániel, Homonnayné Jób Klára, Dobrik István, Balázi Károly) egyensúlyozta, kísérletezte ki az adott lehetőségek közötti működést. Egy-egy tanulócsoporthoz (15-25) népfőiskolás került minden évben, a környező falvaktól a távoli vidékek lakóiig, személyes meghívással, hírből újsághirdetés alapján. A meghívott előadók között is képviseltették megukat a még élő “három T” (tilt, tőr, támogat) valamennyi árnyalatából, Fekete Gyula író, egykori pataki diákot pl. nem javallották, Brády Zoltánt, a Kapu szerkesztőjét elnézték.

Az 1990-es év nem is annyira a rendszerváltozással, mint inkább egy fiatal nemzedék (Bordás István, Bolvári-Takács Gábor, Csetneki József) bekapcsolódásával hozott új lendületet az addig évi egy alkalommal megszervezett népfőiskolának. Czinke Ferenc festőművész és a Sá-

rospataki Diákegylet (ismét egy izgalmas civil szervezet) a korabeli viszonyok között jelentősebbnek számító pályázati összeget nyertek az ún. nemzedéki népfőiskola megrendezéséhez. Ennek segítségével immár három szekcióban – történelmi, társadalomismereti, képzőművészeti – folyt a nyári táborozás és az intenzív közösségi művelődés a megélt kisvárosban. A szakmai foglalkozások külön-külön zajlottak, de a közös rendezvények (egy-egy meghívott történész, politikus, költő, előadóművész, filmrendező, csillagász üregyén), és az esti együttlétek emlékeztető és maradandó élményekké varázsolták a nyári népfőiskolákat.

Közösségi szempontból talán ezek az évek adták a legtöbbet. Egyre több fiatal és középkorú értelmiségi jelentkezett munkára, ki-ki a saját kompetenciája szerint. A többség persze a tanárok közül verbuválódott, de már nemcsak a főiskolai, hanem a gimnáziumi, később a teológiai kollégák közül is. De jelentkeztek jogászok, orvosok, muzeológusok, közgazdászok, művészek a csapatmunkára. Így történt, hogy megalakítottuk a Sárospataki Népfőiskolai Egyesületet, amely immár civil szervezatként gondozta a pataki népfőiskola ügyét. Erre korábban nem volt példa, hiszen régen a Református Kollégium, újabb időkben a tanítóképző főiskola, mint anya-, vagy háttérintézmény bábás-

kodott fölötte. Ettől kezdve szabad pataki polgárok saját szabályok szerint működő társadalmi szervezetévé vált a népfőiskola.

Az egyesület tehát egyrészt fenntartotta és működtette a népfőiskolát, másrészt meghatározóan fontos, városi civil szervezetté is vált egyidejűleg. Tagjai jórészt a „helyi rendszer-váltásban” komoly szerepet játszó értelmiségi kör tagjaiból kerültek át hozzánk, így már volt bátorságuk, gyakorlatuk és önbizalmuk a városi és regionális szintű közéletben való részvételre. Ezt a funkcióját az egyesület lényegében a mai napig megtartotta, hiszen tekintélyét, közéleti súlyát mindenki elismeri, jöllehet az utóbbi években sok más civil szervezet is született Patakon és környékén. Ugyanakkor professzionalizálódott az önkormányzati, politikai szféra is, de be kell vallani: az egyesület sem az már, ami az átalakulás ígéretes idejében volt. Ennek legalább két fontos oka van. Egyrészt elmúltak azok az idők, amikor szinte lázban égett a társadalom, a felszikráztatott reménységek miatt. Úgy 1988 és 92 közé tehetők ezek az évek. Másrészt a népfőiskola is belépett az intézményesülés korszakába. Ezek főbb állomásai: az állandó székhely kialakítása, a lassan folyamatossá váló működés és a nemzetközi projektek megjelenése.

A megyei önkormányzat testületeiben jelen levő tagjaink – elsősorban

Dobrik István – segítségével és határozó közreműködésével sikerült önálló székházhoz jutnunk a Szinyei-ház tíz éves időtartamra szóló birtokba vételével. Ez a szép parkkal rendelkező tágas épület tette lehetővé a folyamatos működés megszervezését. Ma már az egész év folyamán működnek tanfolyamaink, szakképző kurzusaink, felnőttképzési programjaink. Az intézmény legnagyobb kiterjedését mégis a nemzetközi projektekben való részvételünk hozta, az utóbbi két-három év folyamán. Ezek keretén belül több, a megyére és több, az országra kiterjedő együttműködés keretében kapcsolódhattunk be neves európai kutatási és fejlesztési munkálatokba. Ilyen volt a hátrányos helyzetű térségek lakóinak felzárkóztatására indított program, vagy az állampolgári minőség javítását célzó projekt. Mindkettőben számottevő szakembergárda dolgozott egyesületünk irányításával, amelynek folyamányaként sok szakanyagot, szakkönyvet, tananyagcsomagot készítettünk, hazai és nemzetközi hasznosításra. Pénzzel természetesen nem mérhető egy civil közösség működésének hatékonysága, de azért mutat valamit a témában járatosak számára, ha megemlíjtjük: míg az első téli tanfolyamokat húsz-, harmincezer forintból szerveztük, mostanában, az utolsó évek költségvetései már ötven-hatvanmillió forintról szólnak. Ez minden-

képpen nagyságrendekkel több az egy-, másfél évtizeddel korábnál. Mindezt követnie kellett az egyesületi élet szervezettebbé tételének is. Ma már társadalmi elnökség mellett külön szakértői testület foglalkozik a képzéssel, és általában a szakmai munkával. Az ügyek vitelére két státuszunk van, egy ügyvezető igazgató és egy adminisztrátor személyében. Mindezen kiterjedt tevékenység és szervezeti differenciálódás még meglehetősen új fejlemény egyesületünk életében, hiszen (reményeink szerint) ismét egy korszakváltás küszöbén állunk. Bízunk benne, hogy az európai csatlakozás nem ér majd minket készületlenül. Egyre több feladatot kell vállalnunk a kistáj (a világörökség részét képező Tokaj-hegyalja) térségi fejlesztéséből, a határokon túli magyarok segítségéből és az uniós elvárások szerinti feladatokból. Hogy e ránk zúduló lehetőségek nem feszítik-e szét e kicsiny civil szervezet kereteit, még a jövő méhében nyugszik. A Sárospataki Népfőiskola fejlődésének általánosítható tanulságai minden bizonnyal hasznosíthatók lehetnek a tágabb civil szféra számára is.

(A Sárospataki Népfőiskola tizenöt éve (1986-2001), szerkesztette: Balázs Károly és Bolvári-Takács Gábor, Sárospataki Népfőiskolai Egyesület, 2002)